คำกลอนนิราศสังขาร

พิมพ์ในวโรกาสชนมายุ ๖ รอบ

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน)

วัดบวรนิเวศวิหาร

2

คำกลอนนิราศสังขาร

นิราศร้างห่างหวังสรรพสังขาร

ด้วยเกิดก่อกายมาไม่ช้านาน สุดสะพานดับทั่วทุกตัวคน
แต่เกิดมานิราเห็นเป็นลำดับ ไม่หันกลับนับแต่ผลิปฏิสนธิ์
ชนกกรรมนำกำเนิดเกิดสกนธ์ เริ่มตั้งต้นกลละอนุกรม
แบ่งเลือดเนื้อมารดามาก่อรูป ค่อยสรูปจนถ้วนส่วนผสม
พอครบคลอดรอดงามตามนิยม ญาติมิตรชมชื่นรับจับใจจริง
แรกเกิดเล็กเด็กอ่อนนอนผ้าอ้อม ค่อยประนอมเติบกายทั้งชายหญิง
พ่อแม่แย่งแข่งรักเหมือนจักชิง เป็นสุดมิ่งขวัญถนอมกล่อมเลี้ยงมา
เมื่ออ่อนอ้อนนอนอุแว้แก่ตักแม่ พ่อชะแง้ชะเง้อช่วยเหอหา
แม่ช้าแต่แหยยิ้มจิ้มตุ๊กตา ไม่เดียงสาหลับชื่นตื่นร้องกิน
พอตั้งไข่เดินเตาะจะเหยาะวิ่ง แม่รีบชิงเข้ารับจับผันผิน
ร้องจะพูดอะไรไม่ชัดชิน ค่อยหัดลิ้นเลียนคำจำทวี
พอโตหน่อยปล่อยได้ออกไล่วิ่ง เด็กชายหญิงเล่นสนุกสุดสุขศรี
เริ่มหัดจำกอข้อเฆาะงอดี หัดโน่นนี่อบรมบ่มจรรยา
ถึงคราวเข้าโรงเรียนเพียรประสิทธิ์ ศิลปวิทยาการชาญสิกขา
เล่นกับเรียนเพียรสนุกบุกวิชา ขึ้นศึกษาพฤกษ์วิเศษสำเร็จไว

แว่วเสียงพุทโธดังตั้งสติ
เป็นอาสันกรรมชั่วพาตัวภินท์
อะไรไม่ไปด้วยหรือช่วยกั้น
พุทโธซ้ำสามชื่นจิตคืนเคียง
ตั้งจิตตรงปลงพระกรรมฐาน
อนิจจา วะตะ ไม่เที่ยงดาย
สังขารา อันว่าสังขารทั้งหลาย
อุปปาทะวะยะ เกิดมาพลัน
ธัมมิโน ธรรมดาดั่งว่านี้
อุปปัชชิตวา เพราะว่าแรกอาการ
นิรุชฌันติ แล้วก็แคล้วดับ
เตสํ นั้นเป็นเราของเราตาม
วูปสโม สงบระงับได้
ดับอวิชชาตัณหาอุปาทาน
สุโข บรมสุขพ้นทุกข์ชาติ
เพราะสิ้นภพสบวิมุติสุดทุกข์ลง
ครั้นตรองเห็นเนื้อความตามกระสวน
แม้ไม่ถึงโลกอุดรพอผ่อนพิง
เกิดอุ่นใจได้ธรรมชูค้ำจิต
ไม่หวาดต่อมรณะจะครอบงำ
สุดพรมแดนสมมุติว่าสุดถ้อย
จักโอษฐ์หับดับปราณจิตผ่านไกล

โอ้เราสิหลงเพ้อเผลอถวิล
ปลงให้สิ้นห่วงใยไม่เอนเอียง
บุญอาสันช่วยตนพอยลเสียง
กังวลเกลี้ยงจิตแผ้วแคล้วอบาย
เพ่งสังขารบาลีเป็นที่หมาย
เกิดแก่ตายหมดหนอต่อติดกัน
สกนธ์กายที่ประชุมคุมเป็นขันธ์
ก็เสื่อมหลั่นลำดับไปจนขัยกาล
เป็นจริงที่คงอยู่คู่สังขาร
ย่อมประสานเกิดสรูปเป็นรูปนาม
สังขารสรรพแตกไปในวัยสาม
จิตนิยามยึดมั่นโมหันธการ
ด้วยพระไตรลักษณเวทวิเศษสาร
วางสังขารจากจิตทุกข์ปลิดปลง
มัจจุราชทั้งชราเที่ยวหาหลง
หยุดเวียนวงนิพพานสุขสานติ์จริง
จิตแล้วล้วนเอมโอชปราโมชสิง
ใจผ่องพริ้งแน่วแน่กระแสธรรม
เห็นชีวิตจะดับอยู่วับหวำ
มองเห็นล้ำเลิศคติที่จะไป
จะพูดต้อยฝั่งอื่นฝืนวิสัย
ชีพกษัยสุดสงบเป็นจบมรณ์

คำกลอนนิราศสังขาร

พิมพ์ในวโรกาสชนมายุ ๖ รอบ

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน)

วัดบวรนิเวศวิหาร

๓ ตุลาคม

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณ และพระกรุณาคุณ เป็นที่สุด

ขอพระราชทานถวายพระราชกุศล ถวายพระพรอนุโมทนาสาธุการทุกพระองค์ สนองพระเดชพระคุณในพระมหากรุณาเป็นที่สุดนั้น

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ นี้ มีการบำเพ็ญกุศลพิเศษกว่าปีที่ผ่าน ๆ มา ด้วยได้มีการปรารภว่าเป็นโอกาสที่มีอายุครบ ๖ รอบ

วันที่ ๒ ตุลาคม บำเพ็ญกุศลใส่บาตรพระภิกษุสามเณรทั้งวัดบวรนิเวศวิหาร จำนวนประมาณ ๒๐๐ รูป ที่บริเวณหน้าพระอุโบสถเก่า คณะรังษี

ตอนเย็น มีพระธรรมเทศนา และพระสงฆ์ ๗๓ รูป สดัปกรณ์และบังสุกุล เป็นทักษิณานุปทาน

วันที่ ๓ ตุลาคม พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ในพระอุโบสถและถวายภัตตาหารเพลพระภิกษุสามเณร ๔๐๐ รูป

ปล่อยสัตว์ปีกสัตว์น้ำ ที่มีผู้จัดหามาทั้งหมด

ขอถวายพระพร และขออำนวยพรอนุโมทนาทุกองค์ทุกท่านผู้ทรงเมตตาและมีเมตตาศรัทธารวมบำเพ็ญกุศลใน

ทางต่าง ๆ ดังกล่าว และที่ช่วยในกิจทั้งปวง

ธาตุ จิรํ สตํ ธมฺโม ธมฺมทฺธรา จ ปุคฺคลา
สงฺโฆ โหตุ สมคฺคโว อตฺถาย จ หิตาย จ

ขอธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายจงดำรงอยู่นาน และบุคคลทั้งหลายที่ทรงธรรมจงดำรงอยู่นาน ขอพระสงฆ์จงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน เพื่อประโยชน์และเพื่อเกื้อกูล

อมฺเห รกฺขตุ สทฺธมฺโม สพฺเพปิ ธมฺมจาริโน
วุฑฺฒึ สมฺปาปุเณยฺยาม ธมฺเม อริยปฺปเวทิเต

ขอพระสัทธรรมจงรักษาเราทั้งหลาย ผู้ประพฤติธรรมแม้ทั้งปวง ขอเราทั้งหลายจงถึงความเจริญในธรรมที่พระอริยเจ้าแสดงแล้ว.

ญ.ส.
๓ ตุลาคม พ.ศ. **๒๕๒๘**

การเด็กเล่นนั้นคือการปรือซ้อม การเล่นย่อมเป็นข้อส่อนิสัย
วัยเด็กเป็นวัยเรียนเตรียมเทียบเทียมไว้ เบื้องหน้าไซร้เป็นของเด็กครองการ
เป็นเด็กสุขทุกข์เจ็บไม่เก็บกอง ใจเผินผ่องละอองอ่อนพอสอนขาน
กินนอนเล่นเห็นเลียนเรียนเป็นงาน ใหญ่ขึ้นหาญตั้งตนไม่จนจม
พ้นวัยเรียนเพียรรีบอาชีพชอบ เป็นกำกอบหาทรัพย์จับสะสม
สร้างหลักฐานแก่ตนให้คนชม ห้ามอารมณ์ชั่วทรามไม่ตามใจ
อันดรุณเหมือนสกุณรุ่นปีกกล้า มักชะล่าบ่วงอบายหมายสงสัย
ทะยานแข่งแมลงเม่าโผเข้าไฟ ห้ามไม่ได้ตกนรกหกคะมำ
เป็นหนุ่มสาวทรามวัยวิไลลักษณ์ รื่นรมย์รักรูปกายไม่หน่ายหน่ำ
เพลิดเพลินปิยารมณ์บ่มชักนำ ถ้าเกินกล้ำถลำง่ายเพราะใจเบา
ผมดกดูดำขลับรับแต่งตบ ฟันครันครบขบฉันไม่อับเฉา
ฉวีวรรณเปล่งปริ่มอิ่มพริ้มเพรา เลือดเนื้อเนาเต็มตัวทั่วสรรพางค์
ตาจะดูหูจะฟังทั้งจมูก ลิ้นกายถูกสัมผัสไม่ขัดขวาง
ใช้ได้คล่องหน้าที่ดีทุกทาง โลกสล้างยิ้มรับจับกมล
อันวัยงามทรามค่าถ้าทรามศรี อับความดีทรัพย์วิชาพาขัดสน
ศรีเพียรสร้างเกิดได้ที่ในตน อวยอำพนวาสนาชะตาเพ็ญ
พอสมัยครองเรือนมีเพื่อนครอง ความผยองพยศถอยค่อยคิดเห็น
เป็นพ่อแม่แลถนัดชัดลำเค็ญ รอบตัวเป็นทุกข์เลี้ยงให้เพียงพอ
กาลเป็นสัตว์พัดพาอายุรัน ไม่วกวนหยุดอยู่สักครู่หนอ
เหมือนได้ฝุ่นหมุนบ้านสุดรานรอ กวาดเตียนยอเพชรหึงจนถึงปลาย
ฉะนี้หนาเวลาปองของหนุ่มสาว มีไม่ยาวเพียงครู่ก็วู่หาย
ร่างสคราญผ่านขึ้นทะมึนกาย กลางคนผายผึ่งสุดหยุดเจริญ

ผลาผลแก่แล้วไม่แคล้วสุก งอมแล้วทุกผลปลิดไม่ผิดเผิน
ความสาวหนุ่มชุ่มชวยสำรวยเพลิน เหมือนผลเมินเขียวชอุ่มในพุ่มใบ
กลางคนผึ่งเพียงผลยลสุกปลั่ง แก่ลงดังงอมสลดเสื่อมสดใส
หง่อมที่สุดดุจผลเน่าหล่นไป ดูผลไม้กายเปรียบทำเนียบปลง
อนึ่งเหมือนขึ้นสะพานเกิดคลานก่อน ถึงเด็กตอนเรียนหาวิชาประสงค์
ถึงหนุ่มสาวสมเสริมเฉลิมวงศ์ ผู้ใหญ่ตรงกึ่งป้องมองหวามใจ
แล้วก้าวลงตอนแก่ปรวนแปรเสื่อม ลำดับเงื่อมหง่อมงุดท้ายสุดขัย
สุดสะพานเจ็ดก้าวไม่ยาวไกล รวมสามวัยขึ้นตรงลงสะพาน
ครั้นมาถึงกึ่งทางพอกลางคน ยับยั้งตนมองรอบสอบสังขาร
เด็กหลัดหลัดเล็กใหญ่เรียงไล่กาล หนุ่มสาวผ่านผู้ใหญ่เต็มไพบูลย์
มองทางมาทางไปใจอ้างว้าง เห็นทั่วทางเกิดเรื่อยจนเปื่อยสูญ
ตอนเดินขึ้นมองเห็นเด่นจำรูญ จะอาดูรเดินลงจนปลงปราณ
ดูหลัดหลัดพัดพ่างถึงปางนี้ สังขารมีแก่ลงมิคงสถาน
ลูกหลานพ่วงพรั่งพรวนล้วนเป็นภาร หากหลักซานทรวดยับอับปางลอย
สิ่งหวานต้นจืดปลายคือกายนี้ สุกหวานดีทีต้นแก่ตนถอย
มุ่งสุขกายหมายหวานปานกินอ้อย โคนอร่อยกร่อยหมดเมื่อจดปลาย
สังขารแก่แปรเห็นเป็นลำดับ ผมสลับสีพร้อยถอยเฉิดฉาย
เนื้อหนังหย่อนฟันคลอนอ่อนแรงกาย ธาตุทั้งหลายชักระส่ำไม่ยำเกรง
ตาเคยดูหูเคยฟังสังเกตชัด เดินถนัดหยิบจับกระฉับกระเฉง
ครั้นแก่หาพาเงื่องเชื่องไปเอง ที่เคยเก่งกล้ากลับหงุบหงับงง
อนิจจาทิ้งไกลวัยปฐม เคยชอบชมกลับกลายคายพิษสง
แม้นมัชฌิมพอใช้คล้ายใจจง ปัจฉิมลงกายหง่อมไม่ยอมการ

ชรารุนกายเฒ่าเข้าเมรุเผา เหมือนเกวียนเก่าเข็นไม้ไปสุสาน
คลอนง่อนแง่นจะพังมิพังลาญ พยาบาลค้ำอยู่จึงกู้มา
ผมสีพร้อยค่อยหงอกเป็นดอกขาว จนโพลนราวปุยนุ่นมุ่นเกษา
กลัวเห็นแก่แก้ช่วยด้วยย้อมยา เพียงย้อมตาชั่วคราวขาวข้างใน
ฟันหรอร่อยปล่อยเหงือกเป็นเทือกผลอ พูดหลอหลอล้อเด็กเล็กสมัย
ใส่ฟันปลอมถนอมพักตร์พอจักใช้ แต่ก็ไม่สนิทเป็นเช่นฟันจริง
กายค้อมเงิ่นเดินง้ำค้ำไม้กุก เด็กสนุกดุกดักลักสุงสิง
จะนั่งโอยลุกโอยอิดโรยวิง ไม่เป็นสิ่งเป็นอันทั้งนั้นไป
ธาตุไม่คุมสมานสถานกลาง จะแตกพ่างอาพาธวิวาทไหว
เช่นวาโยแรงเรียดแทงเสียดใน กินไม่ได้นอนไม่หลับยับเยี่ยวแรง
ธาตุถอยเสิดเกิดกาจพยาธิร้าย เข้ารุมกายเหลือแก้ยิ่งแก่แขนง
ลืมตาเห็นโลกนี้หรี่หลับแยง โลกหน้าแซงปรากฏจดพอดี
ด้วยโลกนี้โลกหน้ามาบรรจบ กรรมนำพบคติเห็นเป็นวิถี
ถ้าจิตหมองมองขมุกทุคคตี ถ้าผ่องสีดีเด่นเห็นอำพน
แต่ยังก่อนผ่อนเผื่อเหลือประเดี๋ยว ลืมตาเหลียวโลกนี้มีแสงหม่น
เห็นหลัวหลัวลางสิ่งกริ่งวกวน อาลัยล้นจำจะต้องละไป
รำพึงเพ่งเล็งย้อนตอนอดีต ทุกขั้นขีดมาเตือนไม่เลือนไหล
แวบเดียวถึงอวสานไม่นานไกล แต่ต้นไซร้ปลายชิดใกล้นิดเดียว
อนาถหนอไม่พอชั่วที่มัวหลง โลภโกรธจงจิตประมาทน่าหวาดเสียว
ถ้ารอดต่อขอจำทำบุญเทียว เสียดายเดี๋ยวจะไปไม่อาจลอง
หวนอาลัยลางอย่างยังขวางจิต แต่สุดคิดจะคว้ามาสนอง
เผลอคว้าเข้าเขาถือมือประคอง เขาเตือนร้องพุทโธ—โธได้ยิน

กลอนรจิตอนิจจังแห่งสังขาร สำหรับอ่านเตือนจุดอนุสสรณ์
ผู้ที่เกิดเริดเห็นเป็นตอนตอน มิใช่กลอนพาดันจนสุดแดน
พรมแดนโลกถึงทั่วทุกตัวสัตว์ เห็นหลัดหลัดเหมือนอยู่ในคู้แขน
ต่างแต่กรรมลิขิตที่ขีดแกน ให้วัยแล่นยาวสั้นจัดสรรมา
ลางคนถึงพึงคู้อยู่ในครรภ์ ลางคนผันปฐมวัยเข้าขัยหา
ลางคนมัชฌิมวัยได้เวลา ลางคนล่าปัจฉิมผ่านถึงกาลตัว
แม้นิราสังขารต่างกาลกัน ตามยาวสั้นอายุขัยอย่าได้หวัว
เพราะหนุ่มแก่จนมีหรือดีชั่ว ก็ทันทั่วกันสรรพเมื่อดับลม
แต่สมมุติพรรณนาว่าสังขาร อยู่ยาวนานหวานชื่นจนขื่นขม
วัยบรรจบครบสามตามนิยม ผสานผสมเป็นกลอนข้อสอนใจ
ฉะนั้นหนอขอผู้ซึ่งดูพบ กลอนระบบนิรากาลสังขารขัย
โปรดพินิจคิดเห็นจริงเช่นไร ทำจิตให้ผ่องเกลสเหตุกลี
สมัยเมื่อกายดีมีกำลัง จะใช้สั่งสิ่งวิสัยไม่หน่ายหนี
รีบร่ำบำเพ็ญข้อกรณีย์ บุญนิธีแสวงหาอย่าหลงตาย
ประมาทจัดผลัดเรื่อยให้เฉื่อยช้า ความตายมาจึงคิดก็ผิดสาย
พระอรหังยังโปรดพ้นโทษอบาย เฉพาะรายไม่ประมาทอาจปรานี
หากใจดำมืดมัวชั่วเฉาโฉด ไม่อาจโปรดปรานช่วยอวยสุขศรี
ถึงบอกทางพระให้ใช่ว่าดี ด้วยลางทีกลัวโกรธโลดอบาย
ฉะนั้นเมื่อมุ่งทางสว่างสวัสดิ์ บุญสมบัติบำเพ็ญเป็นเฉิดฉาย
เข้านั่งใกล้พระไตรรัตน์ชัดใจกาย พึงสมหมายสุดตินิรันดร์เอย

โศภนปเวสเต่าต้อย ต่อนิรา
คณาเนกสังขารกลอน กล่าวเค้า
ภรณ์พระพุทธศา- สโนวาท
เมษพฤษภก้องเก้า- หกณนำ

พิมพ์ที่ หจก โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ โทร ๒๘๑๐๕๔๑ นายชวน ศรสงคราม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ ศ ๒๕๒๘